Scheurbuik

Scheurbuik

Annette de Vries, 2002
Geschreven door Rihana Jamaludin

Annette de Vries werd in 1954 geboren in Amsterdam. Haar Surinaamse vader was leraar aardrijkskunde en haar Nederlandse moeder was fysiotherapeut. Het gezin vertrok naar Suriname, waar De Vries heeft gewoond van haar tweede jaar tot haar vijftiende.

In 1973 ging Annette de Vries studeren aan de Amsterdamse Toneelschool. Daarna volgde ze de opleiding tot theaterdocent. In opdracht van het Nederlands Centrum voor Amateurtoneel schreef ze een lesboek over toneelspelen. Vanaf 1995 werkte De Vries als adviseur culturele diversiteit in de kunsten. Ze was één van de oprichters van de Theaterwerkplaats Zuidoost. Ze begeleidt ook aankomende schrijvers.

In 2000 zette De Vries haar werk op een lager pitje om te kunnen werken aan haar roman *Scheurbuik*. Deze verscheen in 2002 bij uitgeverij Atlas. In 2010 kwam haar tweede roman *Drijfhout* uit.

Nederlands-Surinaamse terug in haar geboorteland

Scheurbuik gaat over de actrice Lucia Mac Nack, die voor een paar maanden teruggaat naar het Suriname, waar ze haar jeugd heeft doorgebracht. Dat doet ze op verzoek van haar goede vriend Miquel, die daar al is. Miquel heeft niet lang meer te leven door leukemie. Eerder was hij een talentvolle danser in Nederland.

Lucia's leven in Nederland is strak geregeld, ze werkt hard, heeft succes op het toneel, maar krijgt er ook te maken met discriminatie en vooroordelen. Zich desondanks staande houden kost haar veel energie, zodat ze buiten haar werk in de schijnwerpers privé eigenlijk leeft als een kluizenaar.

Terug in Suriname ziet Lucia weer de vrienden uit haar jeugd terug. Met de pas gescheiden Pedro, broer van Miquel, krijgt ze een relatie.

Er ontspint zich een verhaal met verschillende protagonisten: Ferdinand is de oom van Miquel, die voor zijn zieke neef zorgt op zijn vervallen boerderij. Hij is de weduwnaar van tante Helen, aan wie iedereen dierbare herinneringen heeft, maar die jaren eerder verdronk onder geheimzinnige omstandigheden.

Carmen, zus van Miquel, is een in welstand levende, maar teruggetrokken weduwe. In het geheim heeft ze een relatie met haar jonge tuinman.

Sophia is de moeder van Miquel die ter compensatie van haar ongelukkige huwelijk alles in het leven van haar kinderen wil bepalen, maar daardoor deze van zich vervreemdt. 'Iedereen schijnt te vinden dat ik mijn kinderen verkeerd heb opgevoed!' (blz. 288)

De vele kanten van rouw

Rouw staat centraal in het verhaal. De karakters rouwen om het verlies van een overleden geliefde, of om een echtscheiding, of om het verloren contact met de eigen volwassen kinderen. Miquel rouwt om het leven dat hij gaat verliezen.

Lucia rouwt om het kind in haar, dat Suriname verliet. Nederland is haar thuis, maar echt thuis tussen de Nederlanders is ze niet. 'Ik woon tussen ze in, ik leef met ze en ik werk met ze.' (blz. 306) 'Bang voor de spanning die ik altijd en eeuwig met me meedraag.' (blz. 306)

Uiteindelijk vindt ze zichzelf terug in Suriname, en keert ze naar Nederland terug met een nieuwe zelfverzekerdheid.

> 'Ze zou niet langer zwijgen als Nederlanders zich zelfgenoegzaam en meewarig uitlieten over wat er van Suriname was terecht gekomen. Of engelachtig glimlachen als zij zich lieten voorstaan op hun hoogstaande cultuur.' (blz. 301)

Het boek eindigt niet bij de dood van Miquel, hoewel zijn sterven onafwendbaar is. Voor een boek over rouw is het mooi dat het woord waarmee het verhaal eindigt 'leven' is.

De wilde natuur van Suriname is verweven in het verhaal en geeft het een aardse sfeer die past bij rouw, maar het ook luchtig maakt. Bijvoorbeeld wanneer de vrouwen gezamenlijk gaan baden in de kreek.

Magie speelt een rol in de vorm van verschijningen van een mysterieuze oude vrouw, die de dood lijkt aan te kondigen. Maar ook in de wijze waarop afscheid wordt genomen van rouw, door fotoportretten met glazen whisky erbij geplaatst in weer en wind te laten vergaan. Zelfs bij de kleurrijke kerkkrans Leliën des Velds speelt magie een rol, wanneer laat op de feestavond de drums een voorouderlijk ritme aanslaan.

Thematiek: voorouders, slavernijgeschiedenis en heden

Het verhaal wordt lineair verteld, met bij de introductie van de karakters een korte, beschrijvende terugblik in hun leven. Af en toe komen er in het verhaal herinneringen op bij de karakters, als zij terugdenken aan vroeger jaren.

Voorouders, geschiedenis en slavernij vormen een rode draad, onzichtbaar maar toch aanwezig. In Suriname is de bere (buik) een complex begrip dat verwijst naar de familie, de grote familie inclusief de voorouders, die één onlosmakelijk geheel vormen, waar ter wereld die mensen zich ook bevinden. De titel *Scheurbuik* slaat op het verscheurd zijn van je familiewortels en geschiedenis. De zeven geslachten van de familie zijn verweven met Afrika, met Nederland en met de Nederlanders, die ook in de stamboom voorkomen. De witte voorouders weigerden het door hen verwekte nageslacht volledig te erkennen. Die 'scheurbuik' wordt pas geheeld als Sophia aan het eind de stamboom uit de doeken doet en de familiegeschiedenis geaccepteerd wordt.

Oude en nieuwe lagen

Annette de Vries zegt over haar schrijfproces: 'Ik begin met een paar beelden en de flarden van een verhaal. En met een thema of gegeven dat vragen bij me oproept en me met een diepe wens vervult om antwoorden te vinden. Die passie motiveert me om het lange en complexe schrijfproces aan te gaan en vol te houden. Vervolgens ga ik aan het werk. Ik schrijf van het begin naar het einde van het boek. Soms moet ik terug om dingen bij te werken of te veranderen, maar het grootste deel van de tekst blijft ongewijzigd. Zo ontstaan er, net als in de aarde, oude en nieuwe lagen.' (*Caraïbisch Uitzicht*, 11 januari 2011)

Verder lezen

- Annette de Vries in TheaterEncyclopedie.
- Jannie Trouwborst, 'Acceptatie van Surinaamse én Nederlandse roots', *Boekenkrant* (31 augustus 2018).
- Interview: 'Het verhaal achter auteur Annette de Vries', *Caraïbisch Uitzicht* (11 januari 2011).
- Jos Borré, 'De diepe onderstromen van het bestaan', *De Morgen* (27 maart 2002).
- Eltje Borst, 'Terug naar Suriname', *Het Financieel Dagblad* (11 mei 2002).
- Chandra van Binnendijk, 'Debuutroman van Annette de Vries: Een wervelend mensenboek', *De Ware Tijd Literair*, nr. 734 (10 augustus 2004).
- Wim Rutgers, 'Coming of age novels van vrouwelijke debutanten' in: *De brug van Paramaribo naar Willemstad; Nederlands-Caribische en Caribisch-Nederlandse literatuur 1945-2005* (FPI/UNA, Curaçao 2007), pp. 268-274.

https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/scheurbuik